

TÜRKİYE VE AB'NİN YENİ ÜYELERİNİN YABANCI YATIRIM ENDEKSLERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Bekir GÖVDERE* ve Hüseyin TOPUZ**

Özet

1990 sonrası dönemde globalleşen dünyada ülkeler yabancı yatırım çekme konusunda neredeyse bir yarışa başlamışlardır. Her ülke yatırım iklimini iyileştirmek ve daha fazla yatırım çekebilmek için, pek çok yeni politikayı yürürlüğe koymuştur. Bu sürecin sonucunda ülkelerin yatırım çekme potansiyellerinin ve performanslarının ne olduğu önem kazanmıştır. Çalışmada, performans ve potansiyel endeksleri, yatırım ortamı endeksi ve güven endeksi ele alınmış ve Türkiye ile Avrupa Birliği'nin yeni üyeleri karşılaştırılmıştır. Türkiye'nin yabancı yatırım çekme potansiyelinin daha yüksek olmasına rağmen, rekabet ettiği ülkelerin gerisinde kaldığı, onlara göre daha az yatırım çektiği görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Performans Endeksi, Potansiyel Endeksi, Yatırım Ortamı, Güven Endeksi.

The Comparison of Turkey and The New Members of The EU In Terms of Foreign Direct Investment Indexes

Abstract

Almost all countries began to a race to attract more foreign investment in a globalized world of the post-1990 period. Countries implemented several new policy instruments in order to improve their investment climate and to attract more investment. At the end of this period, country's potential and performance of drawing investment came into prominence. In this work, we compare Turkey with new members of the European Union using performance and potential indexes, investment climate index and confidence index. Our results suggest that although Turkey's potential to attract foreign investment is much higher than the other competitors, Turkey draws less foreign investment.

Key words: Performance Index, Potential Index, Investment Climate, Confidence Index.

* Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniv., İİBF, İktisat Bölümü, Isparta

** Arş. Gör. Dr., İstanbul Üniv., SBE, İstanbul

GİRİŞ

Francis Fukuyama “Tarihin Sonu ve Son İnsan” adlı eserinde düşünürlerin usta kalemi Hegel’in fikir hayatımıza kazandırdığı kavramlardan bir tanesine “kabul görme mücadelesine” atıf yapmaktadır. Bu kavramı bir örnek yardımıyla açıklamakta fayda bulunmaktadır. Bir coğrafyada iki kişi (A ve B) olduğunu düşünelim. Bu iki kişi kendisini diğerine kabul ettirmeye çalışacaktır. Bu mücadelede üç farklı ihtimal söz konusudur. A kazanır B kaybeder. Bu durumda ikisi de kaybedecektir. B hayatını yitirirken, A kazanmasına rağmen kendisini kabul edecek kimse kalmamaktır ve sağ kalan da bir tatmin sağlayamaz. İkinci ihtimalde tam tersi gerçekleşebilir, yani B kazanır A kaybeder. Sonuç birinciyle aynı olacaktır. Sonuncu ihtimal ise, taraflardan birisinin ölümü göze alamayarak geri çekilmesidir. B’nin ölümü göze alamayıp geri çekildiği varsayılırsa, A kendisini kabul ettirecektir. Hegel, bu durumda ölümü göze alamayıp kaçınan kişinin insanlık onurunu kaybederek “uşak” durumuna düşeceğini, kazananın da “efendi” olacağını belirtmektedir. Kabul görme mücadelesi burada sona ermez. Efendi kendisini başka efendilere de kabul ettirmek için arayışlara girerken, uşak durumuna düşen de insanlık onurunu geri alabilmek için çalışmak zorundadır.

Yukarıda örneklenen kabul görme mücadelesi hayatın her yönünde geçerlidir. Bireyler açısından, kurumlar açısından ve ülkeler açısından da söz konusudur. Nasıl bireyler kendilerini topluma, sosyal hayata kabul ettirmek, var olduklarını hissettirmek arzusunda iseler, ülkeler de benzer bir arayışadılar. Ülkeler kendilerini diğer ülkelere kabul ettirmeye çalışmaktadırlar. Tarih bilgisine sahip olan herkes bu mücadelenin nelere mal olduğunu iyi bilmektedir. Buradaki soru herhangi bir ülkenin kendisini diğer ülkelere kabul ettirdiğine nasıl karar verileceğidir? İşte tam da bu noktada ülkeler arası karşılaştırmalar yoluyla bu soruya yanıt aranmaktadır. Bu çalışmanın konusu olan yabancı yatırım endekslerinin geri planında da benzer düşünce sisteminin yattığı belirtilebilir. Bir başka ifade ile, yabancı yatırım endeksleri de ülkeler arası karşılaştırmalarda daha sağlıklı sonuçlar üretebilmek için geliştirilen araçlardır.

2000’li yıllara kadar yabancı yatırım alanındaki karşılaştırmalar için yabancı yatırım girişleri kullanılmaktaydı. Hangi ülke daha fazla yabancı yatırım çekebilmişse, o ülkenin daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmaktaydı. 2000’li yıllarla birlikte global yatırım akışlarının bir trilyon dolarlara ulaşması, söz konusu karşılaştırmaların yeterli olmadığı şeklinde bazı şüphelerin doğmasına yol açmıştır. Çünkü, önemli ekonomik büyüklüğe sahip ülkeler, beklendiği düzeyde, yabancı yatırım alamazken, nispeten daha küçük ülkeler kendilerinden beklenilmeyen hacimlerde yatırım pastasından pay almaya başlamışlardır. Bu ve benzeri bulanık, açık olmayan noktaları da aydınlatabilecek yeni karşılaştırma kriterleri arayışları sonucunda bir dizi endeks geliştirilmiştir.

Bu çalışmada doğrudan yabancı yatırım endekslerini analiz edilmekte ve Türkiye ile Avrupa Birliği’nin (AB) yeni üyelerini karşılaştırılmaktadır. Aşağıdaki kısımda öncelikle değişen global ekonomik yapının ekonomi yönetiminde yol

açtığı zorluklar ele alınmış, buradan hareketle yabancı yatırımların önemi açıklanmış ve değinilen endeksler tanıtılarak karşılaştırmalar yapılmıştır.

I. EKONOMİ YÖNETİMİNDE GÜÇLÜKLER ve YABANCI YATIRIMLARIN ÖNEMİ

Günümüzün global ekonomik düzeni adeta örümcek ağı gibidir. Böyle bir yapı içinde ekonomi teorisinde ve politika uygulamalarında bilinen ilişkilerin birer birer zayıfladığı görülmektedir ve ekonomi yönetimi her geçen gün zorlaşmaktadır. Bütün bu zorluklara yer vermek bu çalışmanın kapsamını aştığından dolayı, konu ana hatları ile ele alınmaktadır.

1980'li yıllarla birlikte ortaya çıkan kırılmalardan bir tanesi enflasyonla mücadele kapsamında belirginleşmiştir. Parasalcı okulun kurucusu Friedman'ın "enflasyon her zaman ve her yerde parasal bir olgudur" saptaması miktar kuramı çerçevesinde para politikası açısından şu önemli noktayı vurgulamaktadır: Enflasyonla mücadelede para miktarının kontrolü hayati öneme sahiptir. Bilindiği gibi pek çok ülkede bu politika uygulama imkanı bulmuştur. Ancak, finansal entegrasyonla birlikte kısa dönemde para miktarı ile enflasyon oranı arasında varolan güçlü ilişkinin zayıfladığı anlaşılmıştır. Yeni politika arayışları sonucunda 1990'lı yıllarda enflasyon hedeflemesi stratejisi geliştirilmiştir (Uygur, 2001a: 7-23; Uygur, 2003:50-67; UNCTAD, 2006a: 127-146).

Yine 1990'lı yıllarda daha iyi anlaşılan bir konu da mali disiplin sağlanmadan fiyat istikrarının sağlanmasının kolay olmayacağı gerçeğidir. Buradan hareketle pek çok ülke bütçe harcamalarına, kamu borçlanmasına sınırlama getirmiştir. Örneğin, AB 1992 yılında Maastricht Kriterleri olarak bilinen bir dizi önlem almıştır. Buna göre, bütçe açığının GSYİH'nin %3'ünü, kamu borç stokunun da %60'ı geçemeyeceği ilke olarak belirlenmiştir. Türkiye'de de benzer yaklaşım benimsenmiştir. Bir yandan AB'nin yukarıda değinilen kriterlerine uyum sağlanmaya çalışılırken diğer yandan da, uygulanan istikrar programının temel ayaklarından bir tanesi olarak yıllık %6.5 oranındaki faiz dışı fazla hedeflenmektedir.

Mali disiplin kapsamında hem bütçe gelirleri arttırılmaya çalışılmakta hem de, bütçe giderlerinde tasarruf yapılmaktadır. Günümüzde, bütün dünya yatırım alanıdır. Firmalar hangi ülkede yatırım avantajları fazla ise, o ülkeye yatırım yapmaktadırlar. Bundan dolayı üretimle ilgili faaliyetlerden vergi almak her geçen gün zorlaşmaktadır. Böyle bir zeminde bütçe gelirlerini arttırmak amacıyla; verginin tabana yayılması, kayıt dışı ekonominin küçültülmesi, KDV ve özel tüketim vergilerinin arttırılması gibi tedbirler alınmaktadır (UNCTAD, 2006a: 131 vd). Giderler kapsamında da, hemen her alanda harcamaların azaltıldığı görülmektedir.

Bütçe kısıntıları sadece yatırımlar bazında düşünülmemeli, eğitimden sağlığa kadar çok geniş bir yelpazeye yayıldığı unutulmamalıdır. Bu durumda doğan boşluğun özel sektör tarafından doldurulması gerekmektedir. Mali disiplinin önem kazandığı bu noktada yabancı yatırımların rolü ortaya çıkmaktadır (istikrar

programlarında yabancı yatırımların önemi için bkz., UYGUR, 2001b:17-34). Hem üretken yatırım anlamında (imalat sanayinde) hem de hizmet sektöründe yabancı yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak gelişmekte olan ülkelere yönelen doğrudan yabancı yatırım (DYY) miktarı sınırsız değildir. UNCTAD'ın 2006 yılı Dünya Yatırım Raporu'na göre gelişmekte olan ülkelere yapılan DYY miktarı 2003 yılında yaklaşık olarak 175 milyar dolar, 2004 yılında 275 milyar dolar ve 2005 yılında 334 milyar dolardır. Görüldüğü gibi, pasta her geçen yıl büyümekle birlikte, bu pastadan pay almak isteyen ülkelerin sayısı da artmaktadır. Örneğin 1990 öncesinde yabancı yatırımlara kapılarını kapatan eski Doğu Bloku ülkeleri bu tarihten sonra önemli bir yatırım alanı haline gelmiştir. Buradan, ülkelerin yabancı yatırım çekebilmek için bir rekabet içerisinde oldukları anlaşılmaktadır.

Rekabetin boyutu global olmaktan daha ziyade bölgeseldir (Encarnation, 1995). Örneğin Latin Amerika ülkelerine yapılması planlanan bir yatırımı Türkiye'ye ya da Singapur'a çekmek, kolay değildir. Ülkeler daha çok kendi coğrafyasında rekabet etmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin DYY alanında Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Romanya ile rekabet ettiği düşünülmektedir (ISO, 2002:41).

Her ülke daha fazla DYY çekebilmek için yatırım iklimini iyileştirmek durumundadır. Yapılacaklar listesinde; ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanması, yatırım yapma süresinin ve maliyetinin azaltılması, mali disiplinin sağlanması, tutarlı vergi politikaları, gelişmiş altyapı (iletişim dahil), nitelikli insan kaynağı yetiştirmek gibi pek çok başlık bulunmaktadır. Yabancı yatırım endekslerinin, bir bakıma, ülkelerin yatırım iklimini ne ölçüde iyileştirebildiklerini belirlemeye yönelik olduğunu belirtmek yanlış olmasa gerektir.

II. YABANCI YATIRIM ENDEKSLERİ

Doğrudan yabancı yatırım endekslerinden bazıları şöyledir: Uluslararası rekabet gücü endeksi, uluslararası yönetim geliştirme enstitüsü dünya rekabet yıllığı, büyüme rekabet gücü endeksi, yatırım ortamı rekabet gücü endeksi, ekonomik özgürlük endeksi, performans ve potansiyel endeksi, güven endeksi. Görüldüğü gibi, bunlardan bazıları dolaylı şekilde yabancı yatırımlarla ilgilidir. Ancak, genel çerçevede yatırım ortamını etkiledikleri için atıfta bulunmaktadır.

Bu çalışmada Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından hazırlanan DYY potansiyel ve performans endeksleri, yurtdışı yatırım performans endeksi, yatırım ortamı endeksi ve DYY güven endeksi incelenmektedir (Diğer endekslere ilişkin Türkiye analizleri için bkz; Hazine, 2006a; Yükseler 2006).

2000'li yıllara kadar, bazı ülkelerin neden yabancı yatırım çekemediği cevaplanması gereken sorulardan birisiydi. Ülke karşılaştırmaları, yukarıda da değinildiği gibi, yabancı yatırım girişleri ile değerlendiriliyordu. Ancak bu kriterin ülkelerin ekonomik boyutunu dikkate almamak gibi önemli bir eksikliği bulunmaktadır (UNCTAD, 2002:23).

UNCTAD 2001 Dünya Yatırım Raporunda DYY girişleri potansiyel endeksini (inward FDI potential index) 2002 yılında ise, DYY girişleri performans endeksini (inward FDI performance index) geliştirmiştir. Bilindiği gibi, son yıllarda gelişmekte olan ülkeler de yurtdışına sermaye ihracı yapmaktadır. Bu gelişmeden dolayı, ülkelerin yurtdışı yatırım yapma performanslarını ölçmek de önemli hale gelmiştir. UNCTAD, söz konusu ihtiyacı karşılamak amacıyla DYY çıkışları performans endeksini (outward FDI performance index) geliştirmiştir. Kanaatimizce, bu endeksi “yurtdışı doğrudan yatırım performans endeksi” olarak Türkçeye çevirmek daha doğrudur.

UNCTAD, global ekonomideki gelişmelere paralel olarak ülkelerin yabancı yatırımlara bakışında meydana gelen kırılmayı gözlemleyebilmek amacıyla yabancı yatırım endeksi oluşturmuştur. Bu tarihten itibaren hemen her yıl yayınlanan dünya yatırım raporunda iki değişiklik görülmektedir. Ya mevcut-kullanılan endekste bir değişiklik, yenilik olmakta ya da yeni bir endeks geliştirilmektedir. Endekslerin söz konusu yaşam öyküsü aşağıdaki kısımda ele alınmaktadır.

Yabancı Yatırım Endeksi (transnationality index) dört unsurun ortalaması alınarak hesaplanmaktadır (UNCTAD 2001:38); Birinci unsur, doğrudan yatırım girişlerinin son üç yıldaki gayri safi sabit sermaye birikimine oranı. İkinci unsur, ülkeye gelen DYY stokunun GSYİH’ye oranı. Üçüncü unsur, yabancı iştiraklerin yarattığı katma değerın GSYİH’ye oranı, sonuncu unsur ise, yabancı iştiraklerin sağladığı istihdamın toplam istihdama oranı.

UNCTAD, 2002 Dünya Yatırım Raporu’nda, yukarıda açıklanan Yabancı Yatırım Endeksini, iki ayrı endekse dönüştürmüştür. Bunlar performans ve potansiyel endeksleridir. Böylece, ülkelerin DYY yatırımı çekebilme potansiyellerini performansları ile karşılaştırarak daha sağlıklı değerlendirmeler yapma imkanı doğmuştur.

2.1. Performans ve Potansiyel Endeksleri

Performans endeksi, ülkenin global DYY akışlarındaki payının, global gayri safi gelirdeki payına oranı olarak hesaplanmaktadır. Endeks değerinin 1 olması, ülkenin ekonomik hacmiyle, çektiği DYY’nin örtüştüğünü göstermektedir. Endeks değerinin 1’den büyük olması, potansiyelini aştığını, 1’in altında olması da potansiyelinin gerisinde kaldığını göstermektedir. Performans endeksi şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$IND_i = (DYY_i / DYY_w) / (GSYİH_i / GSYİH_w) \quad (1)$$

Denklemdaki IND_i , DYY performans endeksini; DYY_i , i ülkesi DYY akışlarını; DYY_w , global DYY akımlarını; $GSYİH_i$, i ülkesinin GSYİH’ sini ve $GSYİH_w$ ise global gayri safi hasılayı göstermektedir.

Potansiyel endeksinde kullanılan hesaplama formülü aşağıdaki gibidir:

$$Puan = (V_i - V_{min}) / (V_{max} - V_{min}) \quad (2)$$

Burada; V_i , i ülkesi için söz konusu değişkenin değerini; V_{min} , değişkenin ülkeler arasındaki en düşük değerini ve V_{max} , değişkenin ülkeler arasındaki en yüksek değerini ifade etmektedir.

Potansiyel endeksi kişi başına GSYİH, reel GSYİH büyüme oranı, ihracatın GSYİH'ye oranı, 1000 kişi başına düşen telefon hattı sayısı, kişi başına ticari enerji kullanımı, ARGE harcamalarının GSMH'ye oranı, yüksek öğretimdeki öğrencilerin toplam nüfusa oranı ve ülke riski olmak üzere sekiz değişken kullanılarak hesaplanmaktadır. Aşağıdaki kısımda değinilen değişkenler kısaca açıklanmaktadır (UNCTAD, 2002: 34-36):

- Kişi Başına GSYİH: Ülkenin ekonomik büyüklüğü ve satınalma gücü hakkında önemli bir kaynak olduğu için yabancı yatırımcıların dikkat ettiği bir kriterdir. Öncelikle ev sahibi ülkenin ekonomik kalkınma seviyesini göstermektedir. Mal ve hizmetler için talep hacmine ilişkin güçlü sinyaller göndermektedir. İkinci olarak, daha yüksek işgücü verimliliği, daha güçlü bir yenilikçi kapasiteyi çağrıştırmaktadır.
- Reel GSYİH büyüme oranı: GSYİH'nin büyüme oranları son on yıllık dönem için incelenmektedir. Bu kriter, ev sahibi ülkenin piyasasının gelecekteki boyutuna ilişkin önemli bir tahmin aracı olduğu için DYY belirleyicileri arasında ilk sıralarda yer almaktadır.
- İhracatın GSYİH'ye oranı: Bu oran, ülkenin dışa açıklık derecesinin bir göstergesidir.
- 1000 kişi başına düşen telefon hattı sayısı: Telekomünikasyon, işlerin yürütülmesinde gereksinim duyulan temel fiziki altyapının parçasıdır. Bunun mevcudiyeti (ve maliyeti) DYY için ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü, çok uluslu şirketler faaliyette buldukları tüm ülkelerdeki üretim faaliyetlerinin koordinasyonunun rahatlıkla sağlanabileceği iletişim imkanlarını aramaktadırlar. (Karayolu ve demiryolu ağları ulaştırma maliyetlerini belirlediği için yatırımcıları etkileyen önemli unsurlardan bir tanesidir. UNCTAD söz konusu ağların pek çok ülkede bu konuda veri eksikliğinden dolayı endeks hesaplamalarına dahil edilmediğini belirtmektedir).
- Kişi başına ticari enerji kullanımı: Bu oran üretimin önemli bir girdisi olan enerjinin bulunabilmesinin ve maliyetinin göstergesidir. Özellikle etkinlik arayan yabancı yatırımcıların dikkat ettiği bir faktördür.
- AR-GE harcamalarının GSMH'ye oranı: Bu oran bir ekonominin yenilikçilik ve teknik kapasitesinin bir işareti olarak kabul edilmektedir. Bilgiye dayalı üretim ve işlemlerde rekabet avantajı sağlamada değinilen unsurların büyük önemi bulunmaktadır.
- Yüksek öğretimdeki öğrenci sayısının toplam nüfusa oranı: Bir ülkenin sahip olduğu işgücünün eğitiminin ve nitelik kazanmasının göstergelerinden biridir. Global ve bölgesel rekabette avantaj sağlamakta eğitimli ve nitelikli işgücü önemli bir etkidir.

- Ülke riski: Ülkenin politik ve ekonomik istikrarsızlığı yabancı yatırımcıları ülkeden bir unsurdur. Politik ve ekonomik istikrarın olmaması ülke riskini artırmaktadır. Tersine ise, yani politik ve ekonomik istikrar ise yabancı yatırımları çekmek için önemli bir avantajdır.

2.2. Performans ve Potansiyel Endeksleri Açısından Karşılaştırma

Tablo 1’de AB’nin yeni üyeleri ve Türkiye’nin DYY girişleri performans ve potansiyel endekslerindeki konumları sunulmuştur. Endeks değerleri UNCTAD’ın 2008 yılı Dünya Yatırım Raporundan alınmıştır.

Tabloda bazı ülkelerin koyu renkle belirtilmesinin nedeni, Türkiye’nin DYY çekmek için rekabet ettiği ülkeleri diğerlerinden ayırt edebilmektir. Tablo yorumlanırken dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta, ülke **skorlarının** değil, endeksteki sıralamalarına yer verilmiş olmasıdır.

Ülkelerin DYY çekebilme potansiyeline bakıldığında; 2005-2006’da Çek Cumhuriyeti’nin 141 ülke arasında 39., Macaristan’ın sırasıyla 42 ve 41., Polonya’nın 44 ve 43., Romanya’nın ilk yıl 74. iken 2006’da 69. olduğu Türkiye’nin ise, 2005’te 69. iken 2006 yılında 72. sıraya gerilediği görülmektedir. Endekste en üstlerdeki ülke, her yıl gerilemekle birlikte, 2006 yılında 33. sırada yer alan Slovenya’dır.

Ülkelerin potansiyellerine uygun DYY girişleri sağlayıp sağlayamadıklarını görebilmek için performans endeksine bakılması gerekmektedir. İlk iki yılda potansiyeline göre daha yüksek bir performans gösteren ülkeler; Bulgaristan, Malta ve Estonya ve Romanya’dır. Türkiye ise, sahip olduğu potansiyelinin oldukça gerisinde kalmıştır. Türkiye için rakip olarak gösterilen Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Macaristan 2007 yılı potansiyellerinin gerisinde kalmakla birlikte Türkiye’ye daha iyi bir performans göstermişlerdir.

Tablo 1: DYY Girişleri Performans ve Potansiyel Endeksleri (2005-2007)

Ülkeler	Performans Endeksi			Potansiyel Endeksi		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Çek Cumh.	31	34	41	39	39	--
Estonya	6	9	8	35	34	--
Kıbrıs R.K.	23	24	18	45	47	--
Letonya	47	33	31	43	42	--
Litvanya	69	52	53	40	38	--
Macaristan	40	38	45	42	41	--
Malta	9	5	4	53	55	--
Polonya	65	51	60	44	43	--
Slovakya	30	28	49	54	53	--
Slovenya	95	98	94	32	33	--
Bulgaristan	7	3	2	60	59	--
Romanya	25	21	32	74	69	--
TÜRKİYE	107	86	84	69	72	--

Kaynak: UNCTAD, (2008), **World Investment Report-2008**, UN, New York and Cenova, p.214-15. **Not:** DYY performans ve potansiyel endeksleri 141 ülke için

hesaplanmaktadır. Potansiyel endeks 12 ekonomik ve politik soruyu kapsamaktadır. Endeksler son üç yılın dataları kullanılarak üç yıllık hareketli ortalamalar olarak verilmektedir.

Ülkeler performans ve potansiyel endekslerindeki konumlarına göre gruplara ayrılmakta ve bir matris oluşturulmaktadır. Matriste yer alan gruplar aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır (UNCTAD, 2000:29):

Yüksek performanslı Ülkeler (Front-runners): Hem yüksek DYY potansiyeline hem de, yüksek DYY performansına sahip ülkeleri,

Potansiyelinin üstündeki ülkeler (Above potential): Düşük DYY potansiyeline, fakat güçlü DYY performansına sahip ülkeleri,

Potansiyelinin gerisindeki ülkeler (Below potential): Yüksek DYY potansiyeline sahip fakat düşük DYY performansı gösteren ülkeleri ve

Düşük performanslı ülkeler (Under-performers): Hem düşük DYY potansiyeline sahip hem de, düşük DYY performansı gösteren ülkeleri ifade etmektedir.

Tablo 2: DYY Girişleri Performans ve Potansiyel Matrisi: 2004

	Yüksek DYY Performansı	Düşük DYY Performansı
Yüksek DYY potansiyeli	<p><u>Yüksek performanslı ülkeler</u> Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Litvanya, Letonya, Kıbrıs R. Kesimi, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya</p>	<p><u>Potansiyelinin gerisindeki ülkeler</u> Türkiye</p>
Düşük DYY potansiyeli	<p><u>Potansiyelinin üstündeki ülkeler</u> Romanya</p>	<p><u>Düşük performanslı ülkeler</u> --</p>

Kaynak: UNCTAD, (2006b), s.24.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, AB’nin yeni üyelerinin tamamı performans açısından Türkiye’nin önünde yer almaktadır. Sadece Romanya yüksek performanslı ülkeler arasında yer almamakta ancak bu ülke de potansiyelinin üzerine çıkmayı başarmıştır.

Tablo 2 yorumlanırken, performansın yabancı yatırım çekme potansiyeline göre değerlendirildiğine dikkat edilmelidir. Buna ilişkin açıklamalar AB’nin yeni üyelerinin tamamının Türkiye’den daha fazla yatırım çekebildiği anlamına gelmemektedir. Tablo 3’deki veriler bu konuya ışık tutmaktadır.

Tablo 3’de görüldüğü gibi, Türkiye’nin DYY çekmek için rekabet ettiği ülkeler Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Romanya haricinde AB’nin diğer yeni üyelerinin tamamı hem yıllık DYY girişleri hem de, DYY stoku açısından Türkiye ile karşılaştırılmayacak kadar geridedirler. 2005 yılı verilerine göre, Çek

Cumhuriyeti yaklaşık 11 milyar dolarla birinci, Türkiye yine yaklaşık olarak 10 milyar dolarla ikinci durumdadır. Polonya yaklaşık 8 milyar, Romanya 6 milyar dolar ve Macaristan 5 milyar dolar DYY çekebilmiştir.

Tablo 3’de aynı zamanda DYY stoklarına ilişkin veriler de yer almaktadır. Buna göre; 2005 yılı itibariyle en fazla DYY stoku 93 milyar dolarla Polonya’dadır. Bu ülkeyi 61 milyar dolar stokla Macaristan, 59 milyar dolar stokla Çek Cumhuriyeti izlemektedir. Türkiye ise yaklaşık olarak 42 milyar dolarlık DYY stokuna ulaşmıştır.

Tablo 3: DYY Girişleri ve Stokları (Milyon Dolar)

Ülkeler	DYY Girişleri			DYY Stokları		
	2003	2004	2005	1990	2000	2005
Çek Cumh.	2.101	4.974	10.991	1.363a	21.644	59.459
Estonya	919	1.049	2.853	--	2.645	12.274
Kıbrıs R.K.	891	1.079	1.166	--a,b	2.910a	8.768
Letonya	292	699	632	--	2.084	4.783
Litvanya	179	773	1.009	--	2.334	6.461
Macaristan	2.137	4.654	6.669	569	22.870	61.221
Malta	958	309	562	465a	2.385	4.195
Polonya	4.589	12.873	7.724	109	34.227	93.329
Slovakya	756	1.261	1.908	81	3.733	15.324c
Slovenya	333	827	496	665a	2.894	8.064a
Bulgaristan	2.097	3.443	223	112a	2.257	9.173
Romanya	2.213	6.517	6.388	--	6.480	23.818
TÜRKİYE	1.752	2.837	9.681	11.194	19.209	42.170

Kaynak: UNCTAD, (2006b), pp.300-306. Tahmin, (b) En az gelişmiş ülkeler dahil, (c) Petrol İhraç eden ülkeler dahil.

III. YURTDIŞI DOĞRUDAN YATIRIM PERFORMANS ENDEKSİ

1990 sonrası dönemde ekonomik entegrasyonun artması, bölgeselleşme çabaları yeni ekonomik yapılar ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan bir tanesi de, daha önce sadece DYY çeken gelişmekte olan ülkelerin artık DYY ihraç eder konuma gelmeleridir. Bu gelişmenin etkisiyle de 2004 yılından itibaren UNCTAD yurtdışı yatırım performansını ölçmeye yarayan yeni bir endeks hazırlanmıştır. Bu endeks de DYY girişleri performans endeksi ile aynı yöntemle hesaplanmaktadır (UNCTAD, 2004:16).

Yurtdışı Doğrudan Yatırım (bundan sonra yurtdışı DY) Performans Endeksinin iki önemli yönü bulunmaktadır: Birincisi, yüksek endeks değeri bir ülkenin firmalarının güçlü mülkiyet avantajlarının (ownership advantages) bulunduğunu ve bunun firmaları uluslararası alanda genişlemeye yöneltmesidir. Söz konusu avantajlar; yenilik, marka, finansal veya doğal kaynaklar, yönetim becerileri, tarihsel ve kültürel bağlantılar gibi konuları içermektedir. İkincisi, yüksek endeks değerinin, ana ülkenin (home country) ev sahibi ülkelere (host country) göre daha dezavantajlı (piyasa hacmi, üretim ve ulaştırma maliyetleri, altyapı yetersizliği gibi) olduğunu göstermesidir.

Tablo 4: Yurtdışı Doğrudan Yatırım Performans Endeksi 2002-2007*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Çek Cumh.	61	57	48	60	55	60
Estonya	21	23	20	22	17	15
Kıbrıs R. K.	17	14	12	15	19	21
Letonya	69	61	44	46	48	53
Litvanya	80	71	42	39	41	43
Macaristan	38	33	35	32	27	29
Malta	50	55	69	18	120	114
Polonya	95	86	62	53	38	38
Slovakya	79	78	124	64	61	68
Slovenya	45	35	28	30	30	31
Bulgaristan	71	67	125	73	63	57
Romanya	120	97	77	95	77	91
TÜRKİYE	55	65	59	70	72	77

Kaynak: UNCTAD, (2005), **World Investment Report-2005**, UN, New York and Cenova, p.276; UNCTAD, (2008), **World Investment Report-2008**, UN, New York and Cenova ,p.214-15. **Not:** Endeks 132 ülke için hesaplanmıştır. * Üç yıllık hareketli ortalamalar.

Tablo 4, AB'nin yeni üyeleri ve Türkiye'nin 2002-2007 yıllarına ilişkin Yurtdışı DY Performans Endeksindeki sıralamalarını göstermektedir.

Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan ve Türkiye yabancı yatırımcılar açısından cazip ülkeler arasında yer almaktadırlar ve birçok açıdan diğer ülkelere göre avantajlı konumları bulunduğu için, Yurtdışı DY Performans Endeksinde daha alt sıralarda yer almaları normal karşılanabilir.

Tablo 4'de görüldüğü gibi 2007'de 132 ülke arasında; Çek Cumhuriyeti 60., Polonya 38., Macaristan 29. ve Türkiye 77'incidir. Romanya ise 91.'dir.

Tablo 5'te ise, ülkelerin yıllık ne kadar yurtdışı yatırım yaptıklarını ve 2005 yılı itibariyle ne kadar yurtdışı yatırım stokuna sahip oldukları gösterilmektedir. Yurtdışı DY rakamlarına bakıldığında 2003-2005 döneminde en fazla yatırımı Macaristan yapmıştır. 2005 yılı açısından değerlendirildiğinde ise, en fazla yatırımı yaklaşık 1.5 milyar dolarla Polonya yaparken, bu ülkeyi 1.3 milyar dolarla Macaristan ve 1 milyar dolarlık yatırımla Türkiye izlemektedir.

Yurtdışı yatırım stoku ise, ülkelerin geçmişten günümüze kadar yapmış oldukları bütün yatırımları içerdiği için son üç yıldaki yatırım tutarlarından çok daha yüksek değerleri göstermektedir. Stoklar açısından değerlendirildiğinde farklı bir resimle karşılaşılmaktadır. Eylül 2005 itibariyle Tablo 5'te yer alan ülkeler arasında yurtdışında en fazla yatırım yapan ülke yaklaşık 8 milyar dolarla Türkiye'dir. Kanaatimizce bunun nedeni, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri 1990'lı yıllarda piyasa ekonomisine dönüşüm sürecini geçirirken Türkiye'nin özellikle Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde yatırımlara yönelmesinden kaynaklanmaktadır. İkinci sırada bulunan Macaristan'ın yurtdışı yatırım stoku 6.6 milyar dolardır. Bu ülkeyi 4.6 milyar dolarla Polonya, 4.2 milyar dolarla Çek Cumhuriyeti ve 3.6 milyar dolarla Slovenya takip etmektedir.

Yurtdışı yatırım konusunu tamamlarken, Asya ülkelerinin bu konuda diğer ülkelere örnek oluşturan çok önemli açılımlarda bulunduğunu belirtmek gerekir

Tablo 5: Yurtdışı Doğrudan Yatırım ve Stokları

	Yurtdışı DY milyon \$			Yurtdışı DY stokları milyon \$		
	2003	2004	2005	1990	2000	2005
Çek Cmh.	206	1.014	586	..	738	4.239
Estonya	156	268	603	--	259	1.968
Kıbrıs R.K.	490	619	432	8a	560a	3.038
Letonya	36	103	135	--	24	294
Litvanya	37	263	329	--	29	708
Macaristan	1.644	1.122	1.346	197	1.280	6.604
Malta	550	-	-26	--	203	859
Polonya	305	794	1.455	408a	1.018	4.671a
Slovakya	22	141	146	--	325	538c
Slovenya	472	551	568	258	768	3.607a
Bulgaristan	27	-217	316	124a	87	127
Romanya	39	70	-13	66	136	242
TÜRKİYE	499	859	1.078	1.157	3.668	8.138a

Kaynak: UNCTAD, (2006b), pp.300-306. **(a)** Tahmin, **(b)** Negatif stok değeri, **(c)** Eylül 2005 itibariyle. **Not:** Bulgaristan ve Romanya Ocak 2007'de üye olmuşlardır.

Çin, 2000 yılında globalleşme stratejisini ilan ederken, Singapur 2004 yılını uluslararasılaşma yılı olarak duyurmuştur. Singapur hükümeti, firmalarının yurtdışı yatırımlarını teşvik etmek için; krediler sağlamakta, vergi teşvikleri sunmaktadır. Malezya, yurtdışında elde edilen gelirlere vergi muafiyeti getirmektedir. Çin uzun vadeli kredi imkanı sunmaktadır. Daha da önemlisi Asya ülkeleri, yabancı yatırımcıları ülkelerinde yatırım yapmaya teşvik ettikleri gibi, kendi yatırımcılarını da diğer ülkelerde yatırım yapmaya cesaretlendirmektedirler (UNCTAD, 2006b: 209-13).

UNCTAD, Çek Cumhuriyeti ve Litvanya'nın gelecek dönemde bu tür teşviklere ilişkin plan hazırladığını belirtmektedir (UNCTAD, 2006b: 214).

Türkiye ekonomisini her zaman yabancı yatırımlara açık tutmuş olan bir ülkedir. 1954 yılında hazırladığı yabancı sermaye kanunu bugün için bile liberal bir kanundur. Buna rağmen, 2000'lere kadar beklediği düzeyde yatırım alamamıştır (Bkz. Karluk, 1983; Uras, 1979; Uludağ, 1991).

Türkiye, yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik yeni stratejiler (aşağıdaki kısımda açıklanmaktadır) geliştirmektedir. Ancak, yurtdışında yatırım yapmak isteyen yatırımcıları teşvik etmek amacıyla da stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir.

IV. İŞ YAPMA/YATIRIM ORTAMI ENDEKSİ

İş yapma/yatırım ortamı (Doing Business) endeksi 2006 yılında 175 ülke, 10 alt bileşen ve toplam 39 göstergeden yararlanılarak hazırlanmaktadır. Söz konusu alt bileşenler şöyledir: Firma kuruluş işlemleri, lisans ve lisans işlemleri, işe alma ve çıkarma emlak alım ve kayıt, kredi temini, yatırımcı koruması, vergi ödeme işlemleri, dış ticaret işlemleri, sözleşme yaptırım gücü ve firma iflası (World Bank Group, 2006).

Tablo 6'da izlenebileceği gibi, yatırım ortamı sıralamasında 175 ülke arasında; Romanya 49., Çek Cumhuriyeti 52., Macaristan 66., Polonya 75. ve Türkiye 91'cidir. Dolayısıyla Türkiye DYY çekmek için rekabet ettiği dört ülkenin de gerisindedir. 175 ülke için en üst sıralarda bulunan ülke ise 17. olan Estonya'dır. Bu ülkeyi Slovenya (36.) izlemektedir.

Tablo 6: AB'nin Yeni Üyeleri ve Türkiye'de Yatırım Ortamı Verileri

	Yatırım ortamı	Firma kuruluş işlem.	Lisans ve lisans işlem.	İşe alma ve çıkarma	Emlak alım ve kayıt	Kredi temini	Yatırımcı koruması	Vergi ödeme işlemleri	Dış ticaret işlemleri	Sözleşme yapma gücü	Firma iflası
Çek Cum.	52	74	110	45	58	21	83	110	41	57	113
Estonya	17	51	13	151	23	48	33	29	6	20	47
Letonya	24	28	65	123	82	13	46	52	28	11	62
Litvanya	16	48	23	119	3	33	60	40	32	4	30
Macaristan	66	87	143	90	103	21	118	118	76	12	48
Polonya	75	114	146	49	86	65	33	71	102	112	85
Slovakya	36	63	47	72	5	13	118	114	88	59	31
Slovenya	61	98	63	146	97	48	46	84	108	84	35
Romanya*	49	7	116	101	114	48	33	131	35	45	108
Bulgaristan*	54	85	140	100	65	33	33	107	104	52	64
TÜRKİYE	91	53	148	146	54	65	60	65	79	70	138

Kaynak: The World Bank Group, "Doing Business 2006", Erişim: www.doingbusiness.org, 15 Ocak 2007. Bu tablo, değinilen kaynaktaki, bu ülkelere ilişkin istatistiklerden faydalanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. **Not:** G. Kıbrıs ve Malta'ya ilişkin veri bulunamadığı için tabloda yer verilmemiştir. Yatırım ortamı sıralaması 175 ülke içindir. (*) Ocak 2007'de üye olan ülkeler.

Yatırım ortamının alt bileşenlerinde daha farklı bir tablo görülmektedir. Ana sıralamada en geride bulunan Türkiye, firma kuruluş işlemleri açısından 175 ülke arasında 53. iken, Polonya 114., Macaristan 87. sırada yer bulabilmiştir. Romanya ise, oldukça iyi bir başarı göstererek 7. konumdadır.

Tablo 6'da görüldüğü gibi, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Romanya ve Türkiye'nin yatırım ortamına ilişkin durumları beklenildiği gibi değildir. Söz konusu ülkelerin yatırım ortamının çok daha uygun olması beklenmektedir. Buradan, değinilen ülkeler için yatırım ortamının iyileştirilmesi için yapılması gereken çok şey bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye yatırım ortamını iyileştirmek amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Bu amaçla, Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu

(YOİKK) ve Yatırım Danışma Konseyi oluşturulmuştur. Yatırım Danışma Konseyi (YDK), “yatırımların önündeki engellerin azaltılması ve Türkiye'nin uluslararası alanda yatırım yeri olarak imajının güçlendirilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi alanında hükümet tarafından yapılan çalışmalara uluslararası bir bakış açısı kazandırılması amacıyla Türk hükümeti ve Dünya Bankası işbirliğiyle ve dünyanın önde gelen çokuluslu şirket yöneticilerinin katılımıyla oluşturulan bir platformdur” (Investinturkey, 2007).

Danışma kurulunun oluşturulmasındaki hedeflerden ilki, çokuluslu şirketlerin üst düzey yöneticilerinin, yatırım yeri seçimi konusundaki bilgi birikimlerinden faydalanmak, Türkiye'deki yatırım ortamının iyileştirilmesi çalışmalarına uluslararası bir perspektif kazandırmaktır. İkinci hedef, Türkiye'nin dünya ekonomisinde sahip olduğu rekabet gücünü artırmasına yönelik çalışmalara katkı sağlamak ve üçüncüsü Türkiye'nin yatırım ortamının iyileştirilmesi konusunda sağladığı ilerlemelerin, uluslararası alanda duyurulmasına katkıda bulunmaktır (Investinturkey, 2007).

Yatırım Danışma Konseyi, 2006 Yılı İlerleme Raporunda bir sonraki yıla yönelik olarak bazı yeni noktalara dikkat çekmiştir. Tavsiye edilen bu yeni hususların hem Avrupa Birliği (AB) ile yapılacak katılım müzakerelerinde hem de, ülkeye yatırım akışının artmasında hayati önem taşıdığı vurgulanmıştır. Değinilen tavsiyeler aşağıdaki gibidir (Hazine, 2006b: iv):

- Daha basit ve daha istikrarlı, AB normlarına uygun bir vergi rejimine yönelik vergi politikası reformları oluşturulması ve uygulanması.
- Global rekabet güçlerini artırmak, yerli ve yabancı firmalar arasındaki çift taraflı etkileşimi sağlamak üzere Türkiye'deki şirketlerde kurumsal yönetimin güçlendirilmesi.
- Yatırımların önündeki idari ve bürokratik engellerin, yabancı personel çalışma izinlerine ilişkin sorunları da kapsayacak şekilde, ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların sürdürülmesi.
- Mevcut özelleştirme programına hız verilmesi.
- Yargı sürecinin süratlendirilerek etkinliğinin artırılması.
- Enerji sektörünün serbestleştirilmesi programına devam edilmesi.
- Sosyal güvenlik sistemi reformuna hız kazandırılması.
- Türkiye'nin AR&GE bazının güçlendirilmesi.
- Ülkenin “cazip bir yatırım yeri” olarak tanıtımına yönelik çabaların artırılması yoluyla yatırımcıların, Türkiye'deki yatırım ortamındaki gelişmeler konusunda etkin bir şekilde bilgilendirilmesi.

V. AT KEARNEY DYY GÜVEN ENDEKSİ

Gelecek bir ila üç yıllık dönemde, belirli pazarların doğrudan yatırımların global dağılımından alacağı payın tahmin edilebilmesi için tasarlanan DYY Güven Endeksinin patenti AT Kearney danışmanlık şirketine aittir. Endekste **skor** aralığı 0-3'tür. Ülke **skoru**, 0'a yaklaştıkça yatırımcıların ülkeye ilişkin güven zayıflığını

gösterirken, 3'e yaklaşması yatırımcıların artan güvenini göstermektedir (Hazine, 2006a:6).

DYY Güven Endeksi oluşturulurken kullanılan veriler birincil ve ikincil olarak ayrılmaktadır. Birincil verilere, 1000 büyük firmanın genel müdürleri, finans yöneticileri, yönetim kurulu üyeleri ve strateji uzmanlarıyla yapılan görüşmeler sonucunda ulaşılmaktadır. Söz konusu 1000 firmanın geldiği ülke ve sektör sayısı yıldan yıla değişmektedir. Örneğin, firmalar 2004 yılında 38 ülkeden 23 farklı sektörden, 2005 yılında 47 ülke ve 24 farklı sektörden gelmektedir. İkincil veriler ise; UNCTAD, WB, IMF, OECD, EBRD, UN-ECLAC ve Economist Intelligence Unit gibi uluslararası kuruluşlardan toplanmaktadır (AT Kearney, 2004: 43, AT Kearney, 2005: 36).

Güven endeksinde ülke sıralaması ile DYY çekme performansı arasında güçlü pozitif bir ilişki bulunmaktadır. 2005 yılı Güven Endeksi Raporunda belirtildiği gibi, endeksin başlangıç tarihi olan 1998'den bugüne, en cazip 10 DYY destinasyonu kabaca, global DYY'lerin %40'ını çekebilmeyi başarmıştır. Aynı dönemde ortalama olarak zirvedeki beş ülke global yatırımların %35'ini almıştır (AT Kearney, 2005: 36).

Endeks sadece ilk 25 ülke için yayınlanmaktadır. İlk 25 ülke arasında AB'nin yeni üyelerinden Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Romanya bulunmaktadır. Bu ülkeler ve Türkiye için elde edilen bulgular şöyledir.*

Polonya güven endeksinde 5. sıradadır. Bir önceki yıl ise 12. sırada olduğu düşünülürse önemli bir başarı gösterdiği görülmektedir. En uygun yatırım yeri olarak ABD'li yatırımcılar için 7., Avrupalılar için ise en cazip 3. ülkedir. Özellikle İngiliz ve Hollandalı yatırımcılar ülkeye ilgi göstermektedirler.

Ülkede halen en fazla yatırım yapılan sektörler; otomotiv, kimya ve metal olmak üzere imalat sanayiidir. Geleceği olan sektörler ise, telekomünikasyon ve AR-GE'dir. Polonya AR-GE için yılda 1.1 milyar dolar kaynak ayırmaktadır. Bu miktar, AB'nin on yeni üyesinin ayırdıkları kaynağın yaklaşık üçte birine denk gelmektedir.

* Söz konusu ülkelerle ilgili bilgiler, AT Kearney, 2005 yılı FDI Confidence Index adlı raporundan (ss. 18-26) aktarılmaktadır.

Tablo 7. AT KEARNEY DYY Güven Endeksi-2005

Sıralama	Ülke	Ülke Skoru*	Önceki Yıla Göre Durumu
1	Çin	2.197	Aynı
2	Hindistan	1.951	+
3	ABD	1.420	-
4	İngiltere	1.395	Aynı
5	Polonya	1.363	+
6	Rusya	1.341	+
7	Brezilya	1.336	+
8	Avustralya	1.276	-
9	Almanya	1.267	-
10	Hong Kong	1.208	-
11	Macaristan	1.157	+
12	Çek Cumh.	1.136	+
13	Türkiye	1.133	+
25	Romanya	1.017	+

Kaynak: AT Kearney, **FDI Confidence Index 2005**, Erişim tarihi: www.atkearney.com, 27 Şubat 2007. Not: Endekste 14'ten 24'e kadar olan ülkeler ve ülke skorları şöyledir: 14. Fransa (ülke skoru 1.097); 15. Japonya (ülke skoru 1.082); 16. Meksika (ülke skoru 1.080); 17. İspanya (ülke skoru 1.075); 18. Singapur (ülke skoru 1.072); 19. İtalya (ülke skoru 1.055); 20. Tayland (ülke skoru 1.050); 21. Kanada (ülke skoru 1.040); 22. Dubai BAE (ülke skoru 1.039); 23. G.Kore (ülke skoru 1.036) ve 24. Orta Asya - Azerbaycan, Belarus, Kazakistan ve Türkmenistan- (ülke skoru 1.030).

Polonya özellikle yeni yatırım çekmede oldukça başarılı bir ülkedir. 2004 yılında ülkede yapılan yaklaşık 13 milyar dolarlık yatırımın %60'ı yeni yatırımdır. AB'deki her 10 yeni yatırımdan biri Polonya'da yapılmaktadır.

2005 Güven Endeksinde 11. sırada bulunan Macaristan özellikle Batı Avrupalı yatırımcıların gözünde cazip ülke olma özelliğini sürdürmektedir.

Makroekonomik riski yüksek ve parasının aşırı değerli olmasına rağmen, 2004 yılında DYY girişleri artmaya devam etmiş ve 4.6 milyar dolara çıkmıştır.

AB üyeliği, birkaç dil bilen (multilingual) nitelikli işgücü verimliliğinin artması, yatırımcılar tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Yatırımcılar tarafından iletişim sektörü yatırımları için en uygun 2. ülke, elektronik ve elektrikli ekipman için en uygun 7. ülke olarak gösterilmektedir. Diğer taraftan, söz konusu sektörlerde yüksek rekabet olduğu için yükselen ücretler

ve yerli paranın aşırı değerli olması negatif unsurlar olarak belirtilmiştir. Yine, kimya ve kimya ile ilgili ürünler için de en cazip 10. ülke olarak (önceki yıl 19'uncu) algılanmaktadır.

Çek Cumhuriyeti ise 2005 yılı endeksinde 12. sıradadır. ABD'li yatırımcılar açısından 20'cilikten 14'cülüğe yükselirken Avrupalı yatırımcılar için daha da üst sıralardadır. Örneğin, Alman yatırımcılar için 7., İngilizler için 9. ve Fransız yatırımcılar için ise en uygun 11'inci ülkedir.

Sigorta ve emlak sektörleri için de, en uygun 7. ülke olarak görülmektedir.

Çek ekonomisinde otomotiv sektörünün ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Ülkedeki yabancı otomotiv firmalarının diğer Avrupa ülkelerine otomobil ihracatı, ülkenin toplam ihracatının %23'üdür. Ayrıca, yurtiçi otomobil talebi de çok yüksektir. Orta ve Doğu Avrupa'da kişi başına otomobil sayısı en fazla olan ülkedir.

Çek ekonomisini bölgedeki diğer ekonomilerden farklılaştıran bir diğer özelliği ise, en gelişmiş bilgi ve iletişim teknolojisine sahip olmasıdır. Yabancı yatırımcılar, bilgi ve iletişim sektöründe yatırım yapılacak ülkeler arasında Çek piyasasını 7. en cazip yer olarak konumlandırmışlardır.

Türkiye'nin 2005 yılında alt sıralardan ilk 25 ülke arasına girmesi ve 13. sıraya yerleşmesinin arkasında iki unsur ön plana çıkarılmaktadır: AB katılım süreci ve IMF ile yürütülen istikrar programı.

Türkiye yatırımcılar tarafından gelecek üç yılda ilk defa yatırım yapılabilecek ülkeler arasında 7. sırada konumlandırılmaktadır. Bankacılık sektörü açısından yatırım yapılabilecek en cazip 11., telekomünikasyon ve ağır sanayide 12., hafif sanayide 9. ülke olarak değerlendirilmiştir. Diğer yandan, otomobil üretimi için ise, Avrupa'ya ihracat üssü olarak görülmektedir.

Romanya, daha önceki yıllarda, endekste yer almamıştır. İlk defa 2005 yılında (sonuncu ülke olarak) 25. sırada endekse girmiştir. Romanya ekonomisine en fazla ilgi gösteren İtalya ve İspanya için, Romanya en uygun yatırım yeri olarak, sırasıyla 4. ve 6. sırada yer almaktadır.

Ayrıca, elektrik ve gaz sektörü açısından ise 5. en cazip ülke olarak değerlendirilmektedir. Şirket satın alma fırsatlarının sunduğu liberalleşme devam etmektedir. Alman, İtalyan ve Çek yatırımcılar ise doğrudan yatırımlara ilgi göstermektedirler.

Elektronik, kağıt ve mobilya sektörlerinde ucuz ve nitelikli işgücü ile yabancı yatırımcılar tarafından 10. sırada konumlandırılmaktadır. Ayrıca, Romanya zengin petrol ve gaz rezervleri, bu alanda önemli yatırım imkanları bulunmaktadır.

SONUÇ

Ekonomik yapının globalleşmesi ile birlikte, yatırımcılar sınır gözetmeksizin en uygun yatırım alanlarını aramaktadırlar. Neredeyse bütün ülkeler daha fazla yatırım çekebilmek için önemli teşvik unsurlarını yabancı yatırımcılara sunmaktadırlar. Bazı ülkeler de kendi yatırımcılarını diğer ülkelerde yatırım yapmaya teşvik etmeye başlamışlardır. Böyle bir ortamda uluslararası

yatırımcıların ülkeleri yatırım alanı açısından nasıl değerlendirdikleri önem kazanmaktadır.

Yabancı yatırım endekslerinin bir kısmı ülkelerin yatırım çekme potansiyellerini ve performanslarını ölçerken, bir kısmı da uluslararası yatırımcıların ülkeleri nasıl değerlendirdikleri hakkında bilgi sağlamaktadır. Bu çalışmada; DYY girişleri potansiyel ve performans endeksi, yurtdışı doğrudan yatırım performans endeksi, yatırım ortamı endeksi ve güven endeksi ele alınmıştır.

Değinilen endeksler bazında, Türkiye'nin önemli bir yatırım çekme potansiyeli olduğu halde, bunu (son yıllarda önemli miktarlarda DYY çekmekle birlikte) performansla dönüştüremediği, rekabet ettiği Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nden daha düşük yabancı yatırım çekebildiği görülmektedir. Elde edilen bir diğer bulgu, değinilen ülkelerin yatırım ortamı açısından eksikleri olduğudur.

Gelişmekte olan ülke kaynaklı doğrudan yatırımların artmasıyla birlikte, özellikle Asya ülkelerinin firmalarını diğer ülkelerde yatırımlara yönlendirmek amacıyla stratejiler geliştirdikleri görülmektedir. Buradan hareketle, Türkiye'nin de bu konuda yeni açılımlar yapması gerektiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- AT KEARNEY, (2005), *FDI Confidence Index*, Erişim:www.atkearney.com, 27.02.2007.
- ENCARNATION, D., (1995), "Regional Competition For Foreign Direct Investment? Asia and The Global Operations of Multinational Corporations" Erişim: www.harvard.edu/papers/, 20.05.2002.
- FUKUYAMA F. (1999), *Tarihin Sonu ve Son İnsan*, Gün Yayıncılık, İstanbul.
- HAZİNE, (2006a), *Uluslararası Doğrudan Yatırım 2005 Yılı Raporu*, Ankara.
- HAZİNE, (2006b) *Türkiye Yatırım Danışma Konseyi İlerleme Raporu*, Ankara.
- INVESTINTURKEY, "Yatırım Danışma Konseyi", Erişim: www.investinturkey.gov.tr, 14.02.2007.
- İSO, (2002), *Uluslararası Doğrudan Yatırımlar ve Türkiye –Durum Tespiti ve Stratejik Plan-*, İstanbul.
- KARLUK, R. (1983), *Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları*, İTO, İstanbul.
- The World Bank Group, (2006), "Doing Business 2006", Erişim: www.doingbusiness.org, 15.01.2007.
- ULUDAĞ, R., (1991), *Türkiye'de Yabancı Sermaye Uygulaması*, Ankara.
- UNCTAD, (2000), *World Investment Report-2000*, UN, New York and Cenova.
- UNCTAD, (2001), *World Investment Report-2001*, UN, New York and Cenova.
- UNCTAD, (2002), *World Investment Report-2002*, UN, New York and Cenova.
- UNCTAD, (2004), *World Investment Report-2004*, UN, New York and Cenova.
- UNCTAD, (2005), *World Investment Report-2005*, UN, New York and Cenova.
- UNCTAD, (2006a), *Trade and Development Report-2006*, UN, New York and Cenova.

- UNCTAD, (2006b), *World Investment Report-2006*, UN, New York and Cenova.
- UNCTAD, (2008), *World Investment Report-2008*, UN, New York and Cenova,
- URAS, T. G., (1979), *Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları*, İstanbul.
- UYGUR E., (2001a), “Enflasyon, Para ve Mali Baskı: İktisat Politikasında Geri Kalmışlık”, *İşletme ve Finans Dergisi*, Yıl: 16, Sayı: 189, ss.7-23.
- UYGUR E., (2001b), “Türkiye'nin Yürürlüğe Koyduğu İstikrar Programlarının Başarısında Yabancı Sermaye Girişlerinin Yeri ve Önemi” *Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye*, TCMB, Ankara.
- UYGUR E., (2003), “Enflasyonun Dinamiği ve İstikrar”, *İşletme ve Finans Dergisi*, Y:18, S:211, ss.50-67.
- YÜKSELER, Z., (2006), “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve İş/Yatırım Ortamı İlişkisi”, *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metinleri*, Erişim: www.tek.org.tr, 19.12.2006.